

Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій в спорті

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 19. Масажні технології

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)
галузь знань I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
спеціальність I7 Терапія та реабілітація
освітньо-професійна програма «Фізична терапія, ерготерапія»
форма(и) здобуття освіти денна

Київ-2025 рік

**Інформація про розробника та розгляд і схвалення
робочої програми навчальної дисципліни**

РОЗРОБНИК робочої програми навчальної дисципліни

Кандидат педагогічних наук, доцент

(підпис)

Валентин ГОЛУБ

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій в спорті Навчально-наукового гуманітарного інституту(ННГІ).

Протокол № 1 від 25.08.2025
Завідувач кафедри

(підпис)

Уляна ЛУЩИК

ПОГОДЖЕНО:

Розглянуто та схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025
Голова НМР

Сергій ГУБАРЄВ

ЗМІСТ

1	Загальна інформація про навчальну дисципліну	4
2	Опис навчальної дисципліни	5
2.1	Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни	5
2.2	Міждисциплінарні зв'язки:	6
3	Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми	7
4	Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми	8
5	Структура та обсяг навчальної дисципліни	9
5.1	Тематика семінарських занять	11
5.2	Тематика практичних занять	11
5.3	Тематика лабораторних занять	15
5.4	Тематика самостійної роботи здобувачів	15
6	Інформація про індивідуальне завдання	16
6.1	Орієнтовні теми практичних завдань (ситуативних кейсів)	17
6.2	Орієнтовні теми рефератів	17
6.3	Орієнтовні теми презентацій	18
7	Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни	18
8	Політика дисципліни	19
9	Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача	20
9.1	Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.	21
9.2	Методи контролю та оцінювання	21
9.3	Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.	22
9.4	Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми здобуття освіти та форми підсумкового (семестрового) контролю.	24
9.5	Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті	25
10	Рекомендовані джерела інформації	25

1 Загальна інформація про навчальну дисципліну

1.1. Назва навчальної дисципліни, код в освітній програмі	Масажні технології, ОК19
1.2. Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
1.3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	2-й рік навчання, 3-й семестр
1.4. Обсяг навчальної дисципліни за формами здобуття освіти	очна (денна)
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин, в тому числі:	150
• аудиторні години	60
лекції	20
практичні	40
• самостійна робота	90
1.5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	залік
1.6. Інформація про консультації	Згідно затвердженого графіка консультацій
1.7. Мова викладання	українська
1.8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача(ів) (науковий ступінь, вчене звання)	кандидат педагогічних наук, доцент Голуб Валентин Петрович
1.9. Контактна інформація викладача	holub.valentyn@tnu.edu.ua

2 Опис навчальної дисципліни

Анотація дисципліни

Дисципліна «Масажні технології» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти спеціальності І7 «Терапія та реабілітація» теоретичних знань і практичних умінь застосування масажних технологій у системі фізичної терапії та реабілітації. Навчальна дисципліна розкриває місце масажу у комплексних реабілітаційних програмах, його роль у відновленні функціональних можливостей пацієнтів та підвищенні якості реабілітаційної допомоги.

У межах дисципліни вивчаються анатомо-фізіологічні основи та механізми дії масажу, показання і протипоказання до його застосування, принципи безпеки та професійної відповідальності фізичного терапевта. Значна увага приділяється техніці базових прийомів класичного масажу, методиці їх використання залежно від стану пацієнта та реабілітаційних цілей, а також особливостям проведення масажу основних анатомічних зон.

Окремий змістовий блок дисципліни присвячено спеціальним та клінічно орієнтованим масажним технологіям, зокрема застосуванню масажу при патології опорно-рухового апарату, ураженнях центральної та периферійної нервової системи, захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем, а також при порушеннях функцій внутрішніх органів і обміну речовин. Розглядаються можливості інтеграції різних масажних методик у комплексні програми фізичної терапії та оцінювання їх ефективності.

Дисципліна поєднує лекційні та практичні заняття, передбачає виконання практичних робіт, реферату та презентації, а також поточний контроль у формі усного опитування. Підсумковою формою контролю є залік. Вивчення дисципліни забезпечує підготовку здобувачів до безпечного, обґрунтованого та професійного застосування масажних технологій у реабілітаційній практиці.

2.1 Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Масажні технології» є формування у здобувачів вищої освіти спеціальності І7 «Терапія та реабілітація» цілісного уявлення про масаж як складову фізичної терапії та реабілітації, а також набуття теоретичних знань і практичних умінь, необхідних для безпечного, обґрунтованого й ефективного застосування масажних технологій у професійній діяльності.

Основними завданнями дисципліни є засвоєння анатомо-фізіологічних основ дії масажу на організм людини, опанування базових прийомів класичного масажу та методики їх застосування залежно від функціонального стану пацієнта, а також формування навичок оцінки показань і протипоказань до масажних втручань. Дисципліна спрямована на розвиток у здобувачів здатності інтегрувати масажні технології у комплексні програми фізичної

терапії та реабілітації з урахуванням клінічної ситуації, реабілітаційних цілей і принципів професійної етики.

Цілями вивчення дисципліни є підготовка здобувачів до практичного використання масажних технологій при патології опорно-рухового апарату, ураженнях центральної та периферійної нервової системи, захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем, а також при порушеннях функцій внутрішніх органів і обміну речовин. Вивчення дисципліни має забезпечити формування професійної відповідальності, критичного мислення та вміння обґрунтовано оцінювати ефективність масажних втручань у процесі реабілітації.

2.2 Міждисциплінарні зв'язки:

Пререквізити:

ОК10. Анатомія та фізіологія людини

ОК14. Основи фізичної терапії. Вступ до спеціальності

ОК34. Основи ерготерапії

ОК13. Біомеханіка та клінічна кінезіологія

Постреквізити:

ОК21. Терапевтичні вправи

ОК23. Технології лікувального та спортивного масажу у різновіковому аспекті

ОК24. Фізична терапія, ерготерапія при захворюваннях опорно-рухового апарату

ОК25. Фізична терапія, ерготерапія при захворюваннях нервової системи

ОК.28 Фізична терапія, ерготерапія у внутрішній медицині

ОК27. Фізична терапія у педіатрії

ОК29. Фізична терапія при хірургічних захворюваннях та онкології

Формат проведення дисципліни

Навчальна дисципліна «Масажні технології» реалізується з використанням очної та дистанційної складових освітнього процесу, що забезпечує поєднання аудиторної роботи зі здобувачами вищої освіти та самостійного опрацювання навчальних матеріалів. Навчання може здійснюватися у синхронному форматі під час проведення лекційних і практичних занять в аудиторії або в режимі онлайн-взаємодії, а також в асинхронному форматі, який передбачає індивідуальну роботу здобувачів з навчальними ресурсами та виконання визначених завдань у встановлені терміни.

У процесі вивчення дисципліни застосовуються різні методи навчання, зокрема пояснювально-ілюстративні та інтерактивні методи, елементи проблемного викладу матеріалу, аналіз навчальних і професійно орієнтованих ситуацій, пов'язаних із застосуванням масажних технологій у фізичній терапії та реабілітації. Під час практичних занять увага зосереджується на формуванні практичних умінь і навичок, відпрацюванні масажних прийомів, дотриманні вимог безпеки та професійної відповідальності. Також передбачається робота з навчально-методичними матеріалами, схемами, клінічними прикладами,

виконання тестових і індивідуальних завдань із подальшим обговоренням результатів.

Для забезпечення дистанційної складової навчання використовується віртуальне навчальне середовище Google Classroom, у якому розміщуються навчальні матеріали, завдання, методичні рекомендації та оголошення. Проведення лекційних і практичних занять у дистанційному форматі може здійснюватися із застосуванням сервісу Google Meet. Оперативна комунікація між викладачем і здобувачами вищої освіти підтримується засобами корпоративної електронної пошти.

3 Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми

ІК1 Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми професійної діяльності фізичного терапевта з відновлення порушених рухових та пов'язаних з ними функцій опорно-рухового апарату, нервової, серцево-судинної та дихальної систем, які забезпечують активність та участь осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп.

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність до розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК06. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК07. Здатність до міжособистісної взаємодії

СК01. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові і пов'язані з ними функції, що забезпечують активність і участь особи.

СК02. Здатність враховувати у практичній діяльності медико-біологічні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти, пов'язані з практикою фізичної терапії.

СК03. Здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця професійну діяльність з фізичної терапії осіб різних професійних, соціальних, нозологічних та вікових груп.

СК04. Здатність виконувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії для збору якісних (спостереження, опитування) і кількісних (вимірювання та тестування) даних, пов'язаних з фізичним станом пацієнта/клієнта, його функціональними можливостями, активністю та участю (додаток 1 до Стандарту).

СК06. Здатність, за дорученням фізичного терапевта, здійснювати моніторинг реакцій і стану пацієнтів/клієнтів різних професійних, соціальних, нозологічних та вікових груп, під час виконання призначених заходів/тестів, включно з документуванням, звітуванням про отримані результати.

4 Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми

Шифр РН	Програмні результати навчання	Методи навчання	Засоби діагностики / методи оцінювання
РН 01	Використовувати рухову активність людини для зміцнення та збереження індивідуального та громадського здоров'я.	Лекційні заняття з розкриттям основ впливу рухової активності на стан здоров'я, практичні заняття з аналізу змін функціонального стану організму при різних умовах; самостійне опрацювання навчальних матеріалів	Усне опитування під час практичних занять, модульне тестування, оцінювання виконання практичних робіт, підсумковий екзамен
РН03	Дотримуватися етики професійного спілкування, діяти етично дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності	Лекції з елементами проблемного викладу етичних аспектів масажної практики, аналіз професійних ситуацій взаємодії з пацієнтом під час масажних процедур, обговорення норм професійної етики, практичні заняття	Поточне усне опитування, аналіз ситуаційних завдань, тестовий контроль, оцінювання дотримання етичних норм під час виконання практичних робіт
РН11	Застосовувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії; використовувати методи й інструменти визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі; оцінювати отриману інформацію	Лекції з розгляду методів оцінки стану пацієнта перед масажем, практичні заняття з визначення показань і протипоказань до масажних втручань, аналіз клінічних прикладів, самостійна робота	Усне опитування, оцінювання виконання практичних робіт, аналіз ситуаційних завдань, модульні тести
РН13	Проводити пацієнтоцентричну практичну діяльність за узгодженням із пацієнтом/клієнтом, його родиною/опікунами, членами мультидисциплінарної команди згідно нормативно-правових вимог та норм професійної етики	Лекції, практичні заняття з моделювання пацієнтоцентричного підходу у масажній практиці, обговорення ролі масажу у комплексних реабілітаційних програмах, аналіз професійних ситуацій	Усне опитування, оцінювання практичних робіт, аналіз ситуаційних завдань, поточний контроль
РН14	Проводити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця	Лекції з питань безпеки, дозування та прогресії масажних технологій,	Усне опитування, спостереження та оцінювання

	професійну діяльність.	практичні заняття з дотримання правил безпечного виконання методик у різних клінічних ситуаціях	дотримання вимог безпеки під час практичних занять, тестовий контроль
PH16	Вербально і невербально спілкуватися з особами та групами співрозмовників різного віку, рівня освіти, соціальної та професійної приналежності, зокрема у мультидисциплінарній команді	Практичні заняття з відпрацювання комунікації з пацієнтом під час масажних процедур, лекції з питань професійного спілкування, аналіз комунікативних ситуацій, підготовка та представлення презентації	Усне опитування, оцінювання презентації, спостереження та оцінювання комунікації під час практичних робіт, тестовий контроль
PH 19	Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання з допомогою самоосвіти, аналізувати досвід колег	Самостійне опрацювання навчального матеріалу, робота з рекомендованими джерелами	Поточний контроль, тестування

5 Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин			
	усього годин	денна форма навчання		
		Л	Пр	СР
1	2	3	4	5
МОДУЛЬ 1. БАЗОВІ МАСАЖНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНІЙ ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ	75	10	20	45
Тема 1.1. Масаж у системі терапії та реабілітації: поняття, класифікація, місце у програмі втручання. Поняття масажу та його значення у фізичній терапії й реабілітації. Роль масажних технологій на різних етапах реабілітаційного процесу. Взаємозв'язок масажу з іншими засобами фізичної терапії. Класифікація основних видів масажу, їх цілі та очікувані результати у відновленні функціональних можливостей пацієнта.	15	2	4	9
Тема 1.2. Анатомо-фізіологічні основи та механізми дії масажу. Анатомо-фізіологічні передумови застосування масажних технологій. Вплив масажу на шкіру, м'язи, фасції, судинну та лімфатичну системи, нервову регуляцію. Загальні та локальні фізіологічні реакції організму на масажний вплив.	15	2	4	9
Тема 1.3. Показання, протипоказання та безпека масажних втручання. Оцінка стану пацієнта. Загальні та спеціальні показання і протипоказання до проведення масажу. Принципи первинної оцінки стану пацієнта перед процедурою. Фактори ризику та обмеження до застосування масажних технологій. Вимоги до безпеки, гігієни та дозування масажного впливу.	15	2	4	9

1	2	3	4	5
<p>Тема 1.4. Техніка базових прийомів класичного масажу та принципи їх застосування.</p> <p>Основні прийоми класичного масажу та їх різновиди. Техніка виконання погладжування, розтирання, розминання, вібрації. Фізіологічна дія масажних прийомів. Принципи вибору та поєднання прийомів залежно від завдань фізичної терапії та реабілітації.</p>	15	2	4	9
<p>Тема 1.5. Методика загального та місцевого масажу основних анатомічних зон.</p> <p>Методика проведення загального та місцевого масажу. Особливості масажу шийно-комірцевої зони, спини, верхніх і нижніх кінцівок. Послідовність виконання процедури. Адаптація масажної методики до функціонального стану пацієнта та реабілітаційних цілей.</p>	15	2	4	9
<p>МОДУЛЬ 2. СПЕЦІАЛЬНІ ТА КЛІНІЧНО ОРІЄНТОВАНІ МАСАЖНІ ТЕХНОЛОГІЇ</p>	62	10	16	36
<p>Тема 2.1. Реабілітаційний масаж при патології опорно-рухового апарату та порушеннях постави.</p> <p>Застосування масажу при захворюваннях і травмах опорно-рухового апарату. Масаж при больових синдромах, дегенеративно-дистрофічних процесах та посттравматичних станах. Особливості масажних технологій при порушеннях постави. Поєднання масажу з іншими засобами фізичної терапії.</p>	15	2	4	9
<p>Тема 2.2. Реабілітаційний масаж при ураженнях центральної та периферійної нервової системи.</p> <p>Масажні технології при ураженнях центральної та периферійної нервової системи. Вплив масажу на м'язовий тонус, чутливість та больові синдроми. Особливості підбору методики залежно від неврологічного стану пацієнта.</p>	15	2	4	9
<p>Тема 2.3. Масажні технології при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем.</p> <p>Місце масажу у реабілітації пацієнтів із захворюваннями серцево-судинної та дихальної систем. Завдання масажу та обмеження до його застосування. Особливості дозування масажного впливу та поєднання з іншими реабілітаційними заходами.</p>	15	2	4	9
<p>Тема 2.4. Масаж при порушеннях функцій внутрішніх органів та обміну речовин.</p> <p>Масажні технології при порушеннях функцій органів травлення, сечовидільної системи та обміну речовин. Сегментарно-рефлекторні підходи у масажі. Особливості підбору методики з урахуванням загального стану пацієнта.</p>	15	2	4	9
<p>Тема 2.5. Спеціальні масажні технології та їх інтеграція у реабілітаційні програми.</p> <p>Міофасціальний та лімфодренажний масаж. Елементи сегментарного і точкового масажу. Апаратні та спортивні масажні технології. Інтеграція спеціальних масажних методик у комплексні програми фізичної терапії та оцінювання ефективності масажних втручань.</p>	15	2	4	9
<p>РАЗОМ</p>	150	20	40	90

1	2	3	4	5
<i>кредитів</i>	5			
<i>Підсумковий (семестровий) контроль</i>	<i>залік</i>			

5.1 Тематика семінарських занять

Семінарські заняття програмою не передбачені.

5.2 Тематика практичних занять

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
1.	<p>Тема 1.1. Масаж у системі терапії та реабілітації: поняття, класифікація, місце у програмі втручання. Практичне заняття №1 Мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти практичне розуміння ролі масажу у системі фізичної терапії та реабілітації та його місця у комплексних реабілітаційних програмах. Зміст заняття: – аналіз понять «масаж», «масажні технології», «реабілітаційний масаж»; – класифікація видів масажу залежно від мети та етапу реабілітації; – визначення місця масажу в структурі реабілітаційного втручання; – розбір професійно орієнтованих ситуацій.</p> <p>Практичне заняття №2 Мета заняття: сформувати навички обґрунтування застосування масажу у складі пацієнтоцентричної реабілітаційної програми. Зміст заняття: – аналіз реабілітаційних кейсів із використанням масажу; – визначення завдань масажу на різних етапах реабілітації; – обґрунтування вибору виду масажу відповідно до клінічної ситуації; – обговорення міждисциплінарної взаємодії.</p>	4
2.	<p>Тема 1.2. Анатомо-фізіологічні основи та механізми дії масажу. Практичне заняття №3 Мета заняття: закріпити знання анатомо-фізіологічних механізмів дії масажу на організм людини. Зміст заняття: – аналіз впливу масажу на шкіру, м'язи та фасції; – характеристика реакцій серцево-судинної та лімфатичної систем; – обговорення нервово-рефлекторних механізмів дії масажу; – робота зі схемами та анатомічними моделями.</p> <p>Практичне заняття №4 Мета заняття: сформувати вміння пов'язувати фізіологічні ефекти масажу з його</p>	4

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<p>практичним застосуванням.</p> <p>Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зіставлення масажних прийомів із фізіологічними ефектами; – аналіз впливу інтенсивності та тривалості масажу; – обґрунтування вибору масажного впливу залежно від функціонального стану; – розв’язання ситуаційних завдань. 	
3.	<p>Тема 1.3. Показання, протипоказання та безпека масажних втручань. Оцінка стану пацієнта.</p> <p>Практичне заняття №5</p> <p>Мета заняття: сформувати навички оцінки стану пацієнта перед проведенням масажу.</p> <p>Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз загальних і місцевих показань до масажу; – визначення абсолютних і відносних протипоказань; – оцінка функціонального стану пацієнта; – обговорення ризиків масажних втручань. <p>Практичне заняття №6</p> <p>Мета заняття: сформувати відповідальне ставлення до безпеки пацієнта та фахівця під час масажу.</p> <p>Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз типових помилок під час проведення масажу; – розбір ситуацій порушення вимог безпеки; – обґрунтування корекції масажної методики; – розв’язання професійно орієнтованих ситуацій. 	4
4.	<p>Тема 1.4. Техніка базових прийомів класичного масажу та принципи їх застосування.</p> <p>Практичне заняття №7</p> <p>Мета заняття: сформувати практичні навички виконання базових прийомів класичного масажу.</p> <p>Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – відпрацювання техніки погладжування та розтирання; – контроль положення рук і тіла масажиста; – аналіз реакцій пацієнта; – корекція типових помилок. <p>Практичне заняття №8</p> <p>Мета заняття: удосконалити навички застосування базових прийомів масажу відповідно до завдань реабілітації.</p> <p>Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – відпрацювання прийомів розминання та вібрації; – поєднання масажних прийомів у логічній послідовності; – підбір прийомів відповідно до клінічної ситуації; – практичний контроль якості виконання. 	4
5.	<p>Тема 1.5. Методика загального та місцевого масажу основних анатомічних зон.</p>	4

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<p>Практичне заняття №9 <i>Мета заняття:</i> сформувати навички проведення масажу шийно-комірцевої зони та спини. <i>Зміст заняття:</i> – відпрацювання методики масажу шийно-комірцевої зони; – дотримання послідовності та дозування; – аналіз реакцій пацієнта; – корекція техніки виконання.</p> <p>Практичне заняття №10 <i>Мета заняття:</i> сформувати навички виконання масажу верхніх і нижніх кінцівок. <i>Зміст заняття:</i> – відпрацювання методики масажу верхніх кінцівок; – відпрацювання методики масажу нижніх кінцівок; – адаптація техніки до функціонального стану пацієнта; – оцінка ефективності масажу.</p>	
6.	<p>Тема 2.1. Реабілітаційний масаж при патології опорно-рухового апарату та порушеннях постави. Практичне заняття №11 <i>Мета заняття:</i> сформувати навички застосування масажних технологій у реабілітації пацієнтів із патологією опорно-рухового апарату. <i>Зміст заняття:</i> – визначення завдань масажу при захворюваннях і травмах опорно-рухового апарату; – підбір масажних прийомів при больових синдромах і функціональних обмеженнях; – адаптація масажної методики до етапу реабілітації; – розбір клінічно орієнтованих ситуацій.</p> <p>Практичне заняття №12 <i>Мета заняття:</i> сформувати вміння застосовувати масаж при порушеннях постави у складі комплексної реабілітаційної програми. <i>Зміст заняття:</i> – аналіз особливостей масажу при порушеннях постави; – визначення зон впливу та послідовності масажу; – поєднання масажу з терапевтичними вправами; – оцінка ефективності масажного втручання.</p>	4
7.	<p>Тема 2.2. Реабілітаційний масаж при ураженнях центральної та периферійної нервової системи. Практичне заняття №13 <i>Мета заняття:</i> сформувати навички застосування масажу при ураженнях центральної нервової системи. <i>Зміст заняття:</i> – визначення завдань масажу при порушеннях м'язового тону; – підбір масажних прийомів залежно від клінічного стану; – дотримання принципів безпеки при роботі з неврологічними</p>	4

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<p>пацієнтами; – аналіз професійно орієнтованих ситуацій.</p> <p>Практичне заняття №14</p> <p>Мета заняття: сформувати вміння застосовувати масаж при ураженнях периферійної нервової системи.</p> <p>Зміст заняття: – характеристика особливостей масажу при ураженнях периферійних нервів; – вибір масажних прийомів при больових і чутливих розладах; – адаптація методики масажу до функціонального стану пацієнта; – оцінка реакції пацієнта на масаж.</p>	
8.	<p>Тема 2.3. Масажні технології при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем.</p> <p>Практичне заняття №15</p> <p>Мета заняття: сформувати навички застосування масажу у реабілітації пацієнтів із захворюваннями серцево-судинної системи.</p> <p>Зміст заняття: – визначення показань і обмежень до масажу при серцево-судинній патології; – підбір масажних прийомів з урахуванням стану пацієнта; – дозування масажного впливу; – аналіз можливих ризиків.</p> <p>Практичне заняття №16</p> <p>Мета заняття: сформувати вміння застосовувати масажні технології при захворюваннях дихальної системи.</p> <p>Зміст заняття: – визначення завдань масажу при порушеннях функції дихання; – відпрацювання елементів масажу грудної клітки; – поєднання масажу з дихальними вправами; – оцінка ефективності масажного втручання.</p>	4
9.	<p>Тема 2.4. Масаж при порушеннях функцій внутрішніх органів та обміну речовин.</p> <p>Практичне заняття №17</p> <p>Мета заняття: сформувати навички застосування масажу при порушеннях функцій внутрішніх органів.</p> <p>Зміст заняття: – визначення можливостей і обмежень масажу при захворюваннях органів травлення; – підбір масажних прийомів з урахуванням загального стану пацієнта; – використання сегментарно-рефлекторних підходів; – аналіз клінічних ситуацій.</p> <p>Практичне заняття №18</p> <p>Мета заняття: сформувати вміння застосовувати масаж при порушеннях обміну</p>	4

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	речовин. Зміст заняття: – визначення завдань масажу при порушеннях обміну речовин; – адаптація масажної методики до індивідуальних особливостей пацієнта; – дотримання принципів безпеки та дозування; – оцінка реакції організму на масаж.	
10.	Тема 2.5. Спеціальні масажні технології та їх інтеграція у реабілітаційні програми. Практичне заняття №19 Мета заняття: сформувати навички застосування спеціальних масажних технологій у реабілітаційній практиці. Зміст заняття: – ознайомлення з елементами міофасціального та лімфодренажного масажу; – визначення показань і обмежень до їх застосування; – інтеграція спеціальних методик у програму фізичної терапії; – аналіз професійно орієнтованих ситуацій. Практичне заняття №20 Мета заняття: сформувати вміння комплексного використання масажних технологій у реабілітаційних програмах. Зміст заняття: – поєднання різних масажних методик у межах одного втручання; – узгодження масажу з іншими реабілітаційними засобами; – оцінка ефективності масажних втручань; – підсумковий аналіз практичних навичок.	4
	Всього	40

5.3 Тематика лабораторних занять

Лабораторні заняття програмою не передбачені.

5.4 Тематика самостійної роботи здобувачів

п/н	Зміст навчального матеріалу	Вид діяльності	Кількість годин
1	Тема 1.1. Історичні, теоретичні та фізіологічні основи масажних технологій	9	9
2	Тема 1.2. Класифікація видів масажу та загальні методичні принципи	Самостійне опрацювання навчальних матеріалів; написання реферату з теми класифікації та застосування масажних технологій; підготовка до захисту реферату	9
3	Тема 1.3. Організація	Аналіз навчального матеріалу;	9

	масажного сеансу та професійна діяльність фахівця	підготовка презентації щодо організації масажного сеансу, ролі масажу у фізичній терапії та професійної етики фахівця	
4	Тема 1.4. Основні прийоми класичного масажу	Опрацювання теоретичних матеріалів; підготовка до виконання практичної роботи з відпрацювання базових масажних прийомів; самоконтроль засвоєння техніки виконання	9
5	Тема 2.1. Масаж верхніх кінцівок	Аналіз лекційного матеріалу; підготовка до практичної роботи з техніки масажу верхніх кінцівок; опрацювання алгоритмів виконання прийомів	9
6	Тема 2.2. Масаж нижніх кінцівок	Самостійне опрацювання навчальних матеріалів; підготовка до практичної роботи з масажу нижніх кінцівок; повторення показань і протипоказань	9
7	Тема 2.3. Масаж спини та шийно-комірцевої зони	Опрацювання навчальної літератури; підготовка до практичної роботи з масажу спини та шийно-комірцевої зони; аналіз типових помилок	9
8	Тема 2.4. Масаж грудної клітки та живота	Аналіз навчального матеріалу; підготовка до практичної роботи з масажу грудної клітки та живота; опрацювання особливостей техніки та безпеки	9
9	Тема 2.5. Нетрадиційні та допоміжні масажні технології	Самостійне опрацювання навчальних матеріалів; підготовка короткого огляду нетрадиційних масажних технологій та сфер їх застосування	9
10	Узагальнення та повторення матеріалу дисципліни	Систематизація навчального матеріалу; підготовка до модульного контролю та підсумкового заліку	9
ВСЬОГО			90

6 Інформація про індивідуальне завдання

Робочою програмою навчальної дисципліни «Масажні технології» передбачено виконання індивідуальних навчальних завдань як складової поточного контролю результатів навчання. Індивідуальні завдання спрямовані на поглиблення та систематизацію теоретичних знань здобувачів вищої освіти, формування професійного мислення, а також розвиток практичних умінь застосування масажних технологій у професійній діяльності фахівця з терапії та реабілітації.

Тематика індивідуальних завдань охоплює ключові питання теорії та практики масажу, особливості використання масажних прийомів залежно від мети, стану пацієнта та умов проведення процедури. Самостійна робота реалізується у формі практичних робіт, реферату та презентації відповідно до структури дисципліни.

6.1 Орієнтовні теми практичних завдань (ситуативних кейсів)

1. Аналіз показань і протипоказань до застосування масажних технологій у практиці фізичної терапії.
2. Обґрунтування вибору масажних прийомів залежно від анатомічної ділянки та функціонального стану пацієнта.
3. Аналіз техніки виконання класичного масажу з урахуванням вимог безпеки та ергономіки роботи масажиста.
4. Оцінка ефективності масажних методик при різних функціональних порушеннях опорно-рухового апарату.
5. Розроблення послідовності виконання масажу окремих анатомічних зон відповідно до поставленої реабілітаційної мети.
6. Аналіз типових помилок під час виконання масажних прийомів та їх можливих наслідків.
7. Узагальнення особливостей застосування масажу в комплексі з іншими засобами фізичної терапії.
8. Аналіз клінічно орієнтованих ситуацій з вибором адекватної масажної методики.
9. Оцінка впливу масажу на функціональний стан м'язової, нервової та судинної систем.
10. Формування алгоритму проведення масажної процедури з урахуванням індивідуальних особливостей пацієнта.

6.2 Орієнтовні теми рефератів

1. Фізіологічні механізми впливу масажу на організм людини.
2. Роль масажних технологій у системі фізичної терапії та реабілітації.
3. Основні принципи побудови масажної процедури у практиці фізичного терапевта.
4. Показання та протипоказання до застосування масажу при різних функціональних станах.
5. Місце класичного масажу в комплексі реабілітаційних заходів.
6. Професійні вимоги до діяльності фахівця, який застосовує масажні технології.

6.3 Орієнтовні теми презентацій

1. Класифікація масажних технологій у фізичній терапії.
2. Основні та допоміжні прийоми класичного масажу.
3. Вплив масажу на різні системи організму людини.
4. Загальні вимоги до організації та проведення масажної процедури.
5. Значення масажу в профілактиці функціональних порушень і перевантажень опорно-рухового апарату.

7 Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

Засоби навчання:

У процесі вивчення дисципліни «Масажні технології» використовуються різноманітні навчальні та матеріально-технічні засоби, що забезпечують досягнення програмних результатів навчання та формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти. До засобів навчання належать навчально-методичні матеріали (робоча програма дисципліни, конспекти лекцій, методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи), презентаційні та ілюстративні матеріали, відеофрагменти з демонстрацією технік і прийомів масажу.

Практична підготовка забезпечується використанням спеціалізованого обладнання та оснащення масажного кабінету, зокрема масажних столів, стільців, допоміжних засобів для позиціонування пацієнта, витратних матеріалів (масажні олії, креми, серветки), а також навчальних манекенів і муляжів за наявності.

Для організації освітнього процесу застосовуються комп'ютерна техніка, мультимедійне обладнання (проектор, екран), програмні засоби для підготовки презентацій і тестового контролю. Підтримка навчання здійснюється через електронні освітні платформи, що забезпечують доступ до навчальних матеріалів, завдань і комунікацію між викладачем та здобувачами вищої освіти.

Ресурсне забезпечення дисципліни орієнтоване на поєднання теоретичної підготовки з відпрацюванням практичних навичок масажу, дотриманням вимог безпеки, професійної етики та сучасних підходів у фізичній терапії та реабілітації.

Для проведення занять використовуються:

- масажний стіл Vigor 1850×700×850 мм для відпрацювання базових і спеціальних масажних технік, положень тіла пацієнта та ергономіки роботи масажиста;
- масажний стілець Relax NY-1002 з сумкою для демонстрації та відпрацювання локальних масажних прийомів у положенні сидячи;
- напіввалик для масажного столу EasyFit 450×160×80 мм та валик для реабілітації і масажу 4Fizio 300×100 мм для корекції положення тіла, розслаблення м'язів і зниження навантаження на опорно-руховий апарат під час масажу;
- масажні ролики EasyFit Grid Roller Extreme та PowerPlay Mini EPP Foam Roller для елементів міофасціального розслаблення, підготовки тканин до масажу та відновлювальних процедур;
- масажні м'ячі EasyFit Goober з шипами та кінезіологічний подвійний м'яч Zelart Duoball для локального впливу на м'язово-фасціальні структури та тригерні зони;
- набір для масажу та МФР EasyFit PVC Set-3 для опрацювання різних зон тіла та формування навичок самостійного міофасціального релізу;
- ширма медична односекційна Aton ШБ-1 для дотримання принципів етичності, конфіденційності та організації простору під час масажних процедур.

Зазначене обладнання забезпечує можливість практичного опрацювання тем дисципліни, зокрема засвоєння класичних, лікувальних та відновлювальних масажних технологій, формування правильних моторних навичок масажиста, дотримання ергономіки та безпеки під час виконання масажних втручань.

Інформаційне та навчально-методичне забезпечення:

- 1) Робоча програма навчальної дисципліни
- 2) Силабус дисципліни
- 3) Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
- 4) Перелік основної й додаткової літератури вказано в робочій програмі,

8 Політика дисципліни

Політика щодо	Зміст політики
Політика щодо академічної доброчесності	Під час вивчення дисципліни «Масажні технології» здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності. Усі види навчальної діяльності, зокрема практичні роботи, реферат і презентація, мають виконуватися самостійно та відображати індивідуальний рівень засвоєння навчального матеріалу. Використання чужих робіт, несанкціоноване запозичення текстів або результатів без належного посилання є недопустимими та тягнуть за собою незарахування відповідного виду роботи.
Використання інструментів штучного інтелекту при виконанні завдань з дисципліни	Допускається використання інструментів штучного інтелекту як допоміжного ресурсу для пошуку загальної інформації, уточнення термінології або структурування матеріалу. Остаточні тексти навчальних робіт, аналітичні висновки та практичні рішення повинні бути результатом самостійної роботи здобувача. Матеріали, створені виключно за допомогою ШІ без власного опрацювання, не приймаються до оцінювання.
Використання матеріалів з джерел відкритого доступу	Під час виконання завдань з дисципліни дозволяється використання навчальних, наукових і методичних матеріалів з відкритих джерел. Усі запозичення мають супроводжуватися коректним зазначенням джерел відповідно до вимог академічної доброчесності та навчально-методичних рекомендацій Університету.
Дотримання принципів та норм етики і професійної деонтології	Здобувачі вищої освіти повинні дотримуватися норм професійної етики та деонтології, притаманних фахівцям з терапії та реабілітації. У процесі навчання особлива увага приділяється коректній, толерантній і відповідальній комунікації під час практичних занять, обговорення навчальних ситуацій і взаємодії з викладачем та одногрупниками.
Відвідування	Лекційні та практичні заняття з дисципліни є обов'язковими для відвідування. У разі неможливості бути присутнім з поважних причин здобувач вищої освіти зобов'язаний завчасно повідомити викладача та виконати

	визначені завдання для компенсації пропущеного матеріалу.
Дедлайни	Навчальні завдання з дисципліни виконуються та подаються у строки, визначені робочою програмою або викладачем. Недотримання встановлених термінів без обґрунтованих причин може вплинути на підсумкову оцінку або стати підставою для незарахування відповідного виду роботи.
Визнання та перезарахування здобувачу результатів навчання з навчальної дисципліни	Результати навчання, здобуті здобувачем вищої освіти в інших закладах вищої освіти або в межах програм академічної мобільності, можуть бути визнані та перезараховані відповідно до чинних нормативних документів і процедур, затверджених в Університеті.
Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті	Результати навчання, отримані у процесі неформальної або інформальної освіти, можуть бути зараховані за умови їх відповідності програмним результатам навчання дисципліни «Масажні технології» та відповідно до встановленого в Університеті порядку (платформи: Physiopedia Plus, Академія НСЗУ, Prometheus)
Порядок відпрацювання пропущених занять	Відпрацювання пропущених з поважних причин занять здійснюється шляхом виконання індивідуальних навчальних завдань, демонстрації практичних навичок або захисту визначених робіт у строки, погоджені з викладачем.
Оцінювання	Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни «Масажні технології» здійснюється відповідно до затверджених критеріїв, форм поточного та підсумкового контролю і чинних положень Університету.

9 Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача

9.1 Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.

У процесі вивчення дисципліни «Масажні технології» застосовується поточний і підсумковий контроль, спрямований на оцінювання рівня засвоєння теоретичних знань та сформованості практичних умінь здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час лекційних і практичних занять та передбачає усні опитування з метою перевірки розуміння основних понять, термінології, методичних підходів і технік масажу. Значна увага приділяється оцінюванню практичної діяльності здобувачів під час виконання практичних завдань (ситуативних кейсів) з тем 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, що дозволяє визначити рівень володіння базовими та спеціальними прийомами масажу, дотримання методики виконання та вимог безпеки.

Окремими формами поточного контролю є виконання та захист реферату з теми 1.2, який спрямований на поглиблене теоретичне

опрацювання питань дисципліни, а також підготовка і представлення презентації з теми 1.3, що дає змогу оцінити вміння структурувати навчальний матеріал, використовувати фахову термінологію та презентувати результати самостійної роботи.

Модульний контроль здійснюється шляхом тестування після завершення кожного навчального модуля. Модульні тести спрямовані на перевірку системності знань, розуміння теоретичних основ масажних технологій та їх практичного застосування.

Підсумковий (семестровий) контроль з дисципліни проводиться у формі заліку. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю, виконання індивідуальних навчальних завдань, практичних робіт і результатів модульного тестування відповідно до затверджених критеріїв оцінювання.

9.2 Методи контролю та оцінювання

Контроль результатів навчання з дисципліни «Масажні технології» здійснюється з використанням поєднання поточного, модульного та підсумкового контролю, що забезпечує комплексну оцінку рівня засвоєння теоретичного матеріалу та сформованості практичних умінь здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль реалізується під час проведення практичних занять і передбачає усні опитування з метою перевірки розуміння основних положень теми, логіки виконання масажних прийомів, обґрунтування вибору методик та дотримання правил безпеки. У межах поточного контролю також оцінюється виконання практичних робіт з масажу, передбачених за темами 1.4, 2.1, 2.2, 2.3 та 2.4, з урахуванням правильності техніки виконання, послідовності дій, відповідності методики поставленим завданням та професійної поведінки здобувача.

Модульний контроль здійснюється після завершення кожного змістового модуля у формі тестування, що дає змогу оцінити рівень засвоєння теоретичних знань, термінології, показань і протипоказань до застосування масажних технологій, а також розуміння фізіологічних механізмів їх дії.

Окремими складовими оцінювання є виконання індивідуальних навчальних завдань. Реферат за темою 1.2 оцінюється з урахуванням повноти розкриття теми, логічності викладу матеріалу, коректності використання фахової термінології та здатності до узагальнення інформації. Презентація за темою 1.3 оцінюється за критеріями структурованості матеріалу, наукової обґрунтованості, якості візуального оформлення та вміння представити й аргументувати зміст під час захисту.

Підсумкове оцінювання з дисципліни здійснюється у формі заліку, який формується на основі результатів поточного контролю, модульних тестів, виконаних практичних робіт, реферату та презентації. Такий підхід дозволяє забезпечити об'єктивну та всебічну оцінку навчальних досягнень здобувачів

вищої освіти з урахуванням специфіки дисципліни та її практичної спрямованості.

9.3 Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з дисципліни «Масажні технології» здійснюється на підставі результатів поточного та модульного контролю і спрямоване на перевірку рівня засвоєння теоретичних знань, сформованості практичних умінь та здатності застосовувати масажні технології у професійно орієнтованих ситуаціях.

Оцінювання доповідей, захисту презентацій, рефератів

1 бал – робота має фрагментарний характер; матеріал викладено поверхнево або з істотними змістовими помилками; тема розкрита частково; відсутній логічний зв'язок між теоретичними положеннями та практикою масажу; масажна термінологія використовується неточно; здобувач не демонструє розуміння суті обраної теми та не може обґрунтувати власні висновки.

2 бали – робота загалом відповідає темі; основні положення викладені правильно, але не завжди достатньо глибоко; допускаються окремі неточності у тлумаченні масажних прийомів або механізмів їх дії; структура роботи логічна, проте потребує уточнення; здобувач відповідає на запитання з незначними труднощами.

3 бали – робота повністю відповідає темі; матеріал подано послідовно, логічно та з урахуванням специфіки масажних технологій; коректно використовується фахова термінологія; зроблено обґрунтовані висновки з урахуванням практичного застосування масажу; здобувач упевнено відповідає на запитання та демонструє розуміння взаємозв'язку теорії і практики.

Оцінювання усних відповідей під час практичних занять:

1 бал – відповідь непослідовна, поверхнева; здобувач плутає назви прийомів і їх призначення; не може пояснити механізм впливу масажу на організм.

2 бали – відповідь загалом правильна, але не повністю розкрита; використовується базова масажна термінологія; пояснення потребують уточнень або доповнень.

3 бали – відповідь повна, логічно побудована; здобувач чітко пояснює техніку та дію масажних прийомів; демонструє розуміння їх фізіологічного впливу та практичного застосування.

Оцінювання доповнень до відповідей під час опитування:

1 бал – доповнення відображає окремий аспект теми або приклад без глибокого аналізу.

2 бали – доповнення є змістовним, логічно пов'язаним з основною відповіддю та містить обґрунтування з позицій масажних технологій.

Критерії оцінювання презентації, доповідей, рефератів, схем

Таблиця 5

Критерії оцінювання презентації, реферату

Кількість балів	Мета роботи	Аналітичні узагальнення та висновки	Змістові акценти та професійна термінологія	Логіка та структура викладу
4–5 балів	Мета роботи чітко сформульована й безпосередньо пов'язана з темами дисципліни «Масажні технології» (фізіологічні основи масажу, класифікація технік, методичні підходи); завдання повністю реалізовані	Висновки відображають розуміння механізмів дії масажу, особливостей застосування різних технік та їх ролі у фізичній терапії; узагальнення є логічними, обґрунтованими та професійно виваженими	Ключові положення чітко виділені, коректно використано фахову термінологію з масажу та фізичної терапії; зміст відповідає навчальним темам модуля	Матеріал структурований, поданий послідовно; логічний перехід між теоретичними аспектами та практичними прикладами; робота має завершений вигляд
2–3 бали	Мета роботи загалом відповідає темі дисципліни, однак сформульована недостатньо конкретно або реалізована не повністю	Висновки сформульовані правильно, проте мають описовий характер або потребують глибшого аналізу масажних методик	Змістові акценти визначені, але подекуди перевантажені інформацією або подані без чіткого виокремлення головного; термінологія використовується з окремими неточностями	Структура роботи загалом збережена, проте можливі порушення логіки викладу або недостатня узгодженість між розділами
1 бал	Мета роботи сформульована нечітко або лише частково пов'язана з тематикою масажних технологій	Висновки поверхові, фрагментарні, не відображають розуміння специфіки масажних технік та їх застосування	Ключові положення подані неповно; відсутні важливі поняття або допущені суттєві термінологічні помилки	Структура роботи порушена; матеріал подано несистемно, що ускладнює сприйняття теми

9.4 Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми здобуття освіти та форми підсумкового (семестрового) контролю.

Розподіл балів за темами занять для заліку

Поточне оцінювання та самостійна робота														ПТ	ДБ
Модуль 1							Модуль 2								
1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	тест	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	тест				
3	11	11	8	3	13	8	8	8	8	3	13	97	3		
Розподіл балів за видами діяльності:															
УО	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3		27		
Р		5											5		
П			5										5		
З		3	3										6		
ПЗ(СК)				5			5	5	5	5			25		
49 балів							48 балів								
Загальна рейтингова оцінка															100

Умовні позначення, що використовуються в таблиці:

ДБ – додаткові бали

ПТ – підсумок по темах та СР

УО – усне опитування на практичному занятті

Р – написання реферату

П – створення презентації

З – захист презентації, реферату на практичному занятті

ПЗ(СК) – виконання практичного завдання (ситуативного кейсу)

Розподіл балів за видами діяльності

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Усне опитування на практичних заняттях	3	10	30	Залік
Підготовка презентацій	5	1	5	
Підготовка рефератів	5	1	5	
Практичне завдання (ситуативний кейс)	5	5	25	
Захист рефератів, презентацій на практичних заняттях	3	2	6	
Тестування	13	2	26	

Додаткові бали за участь в студентських конференціях, круглих столах, тощо	3	1	3	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік : $30+5+5+25+6+26+3=100$				

9.5 Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
A	90 - 100 балів	«зараховано» /«passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80 - 89 балів		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 - 74 балів		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 - 68 балів		Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59 балів	«не зараховано» /«failed»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

10 Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Вакуленко Л.О., Вакуленко Д.В., Прилуцька Г.В. Масаж загальний і самомасаж: підручник. Тернопіль: Укрмедкнига, 2018. 380 с.
2. Єфіменко П.Б. Масаж дорослих і дітей: навчальний посібник / П.Б. Єфіменко, О.П. Каніщева, О.В. Свєрчкова. Київ: Медицина. 2023 – 215с.
3. Єфіменко П.Б., Каніщева О.П., Свєрчкова О.В. Масаж: теорія і практика (розширене видання). — К.: Медицина, 2023

4. Каніщева О.П., Єфіменко П.Б., Свєрчкова О.В. Практичні техніки масажу для фізичних терапевтів. — К.: Медицина, 2023.

Додаткова література

1. Вакуленко В.Д. Лікувально-реабілітаційний масаж / Дмитро Вакуленко, Людмила Вакуленко, Оксана Кутакова, Галина Прилуцька. Київ: Медицина. 2020 – 592с 2. Вакуленко Д.В. Атлас масажиста. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – 306с.
2. Гирина, А. А. Види та завдання спортивного масажу / А. А. Гирина [та ін.] // Біологічні дослідження - 2019 : збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Інститут зоології НАН України, Інститут гідробіології НАН України, Українське наукове товариство паразитологів, Гідроекологічне товариство України, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка ; [ред. колегія: Г. Є. Киричук [та н.]. - Житомир, 2019. - С. 384-385
3. Терещенко, В. І. Доцільність застосування сили під час масажу / В. І. Терещенко [та ін.]. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : [зб. наук. праць] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. - Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), Вип. 10 (141) 21. - С. 121-123.-Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35672>
4. Чухраєва О.М., Криворучко С.Г., Нечипуренко О.М., Вакуумний масаж застосування вакуумного масажу у профілактичних і лікувальних цілях / Чухраєва О.М., Криворучко С.Г., Нечипуренко О.М., Уніченко А.В., Мудрий О.І., Гунько М.О., Терещенко А.П. – Київ. 2021. – 156с.

Інформаційні ресурси.

1. Бондарчук, В. І. Роль масажу у фізичній терапії пацієнтів зі сколіотичною поставою / В. І. Бондарчук, К. В. Миндзів, А. О. Гулей // Rehabilitation & Recreation.- 2023.- № 17 . - С. 32-38.- Режим доступу: <https://health.nuwm.edu.ua/index.php/rehabilitation/article/view/399/344>
2. Гулбані Р. Ш. Самомасаж, як профілактичний засіб при остеохондрозі = Selfmassage as a preventive means for osteochondrosis / Р. Ш. Гулбані // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. - Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), Вип. 3 (133) 21. - С. 29-31. –Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34266>
3. Сергата Н. С. Спортивний масаж як навчальний предмет у підготовці фахівців із фізичної терапії / Н. С. Сергата // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. - Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи, Вип. 70. - С. 229-232.- Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27914>